

Карпетян О.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри безпеки, правоохоронної діяльності та фінансових розслідувань,
Тернопільський національний економічний університет

Василевський Р.П.

аспірант кафедри безпеки, правоохоронної діяльності та фінансових розслідувань,
Тернопільський національний економічний університет

Karapetyan Olga, Vasylevskyi Roman

Ternopil National Economic University

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ СУВЕРЕННИХ ФОНДІВ ДОБРОБУТУ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19

У статті розглянуто діяльність суверенних фондів добробуту в період поширення пандемії COVID-19 і проведено аналіз принципів, завдань та ризиків, пов'язаних із діяльністю суверенних фондів добробуту в цей період. Обґрунтовано, що пандемія коронавірусу поглибила фінансові шоки для урядів багатьох країн та загострила проблему антагонізму між зростаючими потребами на фінансування охорони здоров'я, економічної системи держав та обмеженістю власних ресурсів. Акцентовано, що основними завданнями суверенних фондів добробуту є використання акумульованих у них фінансових ресурсів для вирішення цієї кризи та підтримки економіки держав у посткризовий період. Зважаючи на реалії коронавірусної кризи, з'ясовано, що суверенні фонди переорієнтовують частину своїх ресурсів і в більш широкому сенсі застосовують стиль довгострокових інвестицій на Єдиний фонд добробуту планети. Аргументовано, що для захисту від майбутніх негараздів, суверенним фондам доцільно визначати разом із національними урядами напрями зниження ризиків, узгоджуючи цю мету з потребами розвитку своїх країн.

Ключові слова: суверенні фонди, фінансова криза, національна безпека, міжнародні фінансові інституції, фінансовий ринок, інвестиції, валовий внутрішній продукт, бюджет, дефіцит бюджету.

Постановка проблеми. Пандемія коронавірусу поглибила фінансові шоки для урядів багатьох країн, оскільки в умовах загострення антагонізму між зростаючими потребами на фінансування охорони здоров'я й економіки держав та обмеженістю власних ресурсів національні економіки стоять на межі технічних дефолтів. Основним завданням суверенних фондів добробуту є використання акумульованих у них фінансових ресурсів для вирішення цієї кризи та підтримки економіки держав у посткризовий період.

Сучасна фінансова криза має зосередити увагу науковців та практиків на тому, як ці державні засоби, що акумульовані в суверенних фондах, дадуть можливість адаптувати свої принципи роботи у поствірусному періоді розвитку національних економік.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади формування суверенних фондів закладено у працях В. Геєця, І. Нагорної, О. Пархомчука, Ю. Пікуша, В. Кудряшова. Формування й управління суверенними фондами досліджували зарубіжні вчені, зокрема: М. Виллафуерте, Ф. Гартон, Р. Грава, Д. Джонсон-Каларі, Д. Лернер, Д. Рікардо, Р. Ройтман, А. Сміт. Серед сучасних дослідників, що актуалізували проблеми формування і використання резервних фон-

дів, – Ф. Демірмен, Х. Рокофф, П. Мореллі, Д. Вортелінос, Б. Хайо, С. Карпентер, Д. Кон.

У сучасних умовах світогосподарського порядку існує необхідність поглиблення теоретико-методологічних уявлень про значення і місце суверенних фондів на сучасному етапі економічного розвитку.

Формулювання цілей статті. Мета статті – розширення знань щодо особливостей формування та використання суверенних фондів добробуту в сучасний кризовий період, спричинений пандемією COVID-19.

Виклад основного матеріалу. Понад 100 країн сформували суверенні фонди добробуту, які загалом нараховують близько 8,5 трлн дол. США. Хоча кожен фонд має різні інвестиційні стратегії та цілі, більшість спрямована на сприяння стабілізації урядових бюджетів. Наприклад, у період поширення пандемії суверенний фонд у Норвегії спрямовує 13 млрд дол. США на підтримку стимулюючого пакету, спрямованого на пом'якшення економічного шоку [1].

Суверенні фонди відіграють важливу роль для захисту від майбутніх криз, а їхні стратегії управління упродовж останніх 15 років помітно розвивалися. Ключовим кроком стало прийняття фондами принципів Сантьяго 2008 р., а також створення Міжнарод-

ного форуму суверенних фондів багатства. Ще одним важливим успішним здобутком багатьох фондів є їхня зацікавленість у проведенні екологічної, соціальної та інвестиційної політик. Так, важливим здобутком стало створення у грудні 2017 р. робочої групи під назвою «Єдиний фонд добробуту планети» за допомогою шести провідних суверенних фондів, що загалом управляють близько 3 трлн дол. США. Даний фонд має на меті прискорення зусиль щодо інтеграції фінансових ризиків та можливостей, пов'язаних зі змінами клімату. Зважаючи на реалії коронавірусної кризи, суверенні інвестори повинні переорієнтувати частину своїх ресурсів і в більш широкому сенсі застосувати стиль довгострокових інвестицій на Єдиний фонд добробуту планети [2].

Окреслення нових векторів розвитку суверенних фондів відбулося на Міжнародному форумі суверенних фондів багатства (IFSWF) (Лондон, 23 квітня 2020 р.), де визначено орієнтири щодо дослідження перспек-

тив довгострокових власників активів та їх реакції на кризу, спричинену пандемією COVID-19.

Пандемія COVID-19 спричинила гострий стрес і нестабільність на фінансових ринках, які не спостерігалися після глобальної фінансової кризи. Як довгострокові інвестори члени IFSWF відіграють важливу роль у сприянні стабілізації як національної економіки, так і світової фінансової системи. Міжнародний форум суверенних фондів багатства (IFSWF) – це добровільна організація глобальних суверенних фондів багатства, яка займається пропагандою належного управління та управління інвестиціями шляхом діалогу, досліджень та самооцінки.

Члени робочої групи «Єдиний фонд добробуту планети» у своїй роботі керуються такими принципами (табл. 1).

IFSWF також прагне сприяти більш глибокому розумінню діяльності суверенних фондів багатства серед державних та фінансових установ.

Таблиця 1

Основні принципи Єдиного фонду добробуту планети [2]

	Суть принципу	Характеристика
1.1	Визнання фондами, що зміна клімату матиме вплив на фінансові ринки.	Вплив змін клімату та пов'язані із цим урядові та фінансові реакції представляють інвестиційні ризики та можливості для суверенних фондів, цілі яких – довгострокове зростання та захист міжпоколінного багатства – збігаються з метою Паризької угоди – захистом планети для майбутніх поколінь.
1.2	Урахування фінансових ризиків до інвестиційної структури компаній	Завдяки довгостроковим інвестиційним цілям фонди визнають, що зміна клімату являє собою фінансові ризики, які слід включити до інвестиційної структури. Підвищення глобальної температури, що перевищує 1,5°C, і наслідки, що впливають на глобальну економіку.
1.3	Моніторинг та звітування щодо зміни клімату	Фонди можуть інтегрувати звітність про свій підхід до зміни клімату у внутрішні та зовнішні комунікації.
2.1	Збереження та зростання їхніх активів	Довгострокова фінансова мета – це управління фізичними ризиками та можливості, пов'язані зі зміною клімату, можуть призвести до довгострокової фінансової віддачі.
2.2	Планування кліматичних сценаріїв та врахування і кліматичних ризиків у стратегічне планування, управління ризиками та звітність	Даний принцип передбачає співпрацю з компаніями, щоб зрозуміти: 1. ризики та можливості, пов'язані з питаннями зміни клімату, які лежать в основі Паризької угоди; 2. розроблення показників для моніторингу таких ризиків та вивчення.
2.3	Прозорість інформації про зміни клімату	Використання інформації для визначення того, чи роблять компанії відповідні кроки для розроблення довгострокової бізнес-стратегії управління переходом до економіки з низьким рівнем викидів.
2.4	Розроблення та прийняття узгоджених стандартів і методів, що сприяють розкриттю суттєвих даних, пов'язаних із кліматом	Для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень фонди потребують своєчасних, релевантних, повних даних щодо клімату на основі стандартизованих методологій, наприклад через Протокол парникових газів та рекомендації Цільової групи з питань фінансового розкриття клімату (TCFD).
3.1	Управління та оцінка портфельних ризиків, спричинених очікуваним переходом до економіки із низьким рівнем викидів	Масштаби та темпи переходу до економіки з низькими викидами не визначено. Ризики зміни клімату можуть впливати на компанії та інвестиції різними способами, наприклад через порушення технологій, регулювання.
3.2.	Розроблення аналітичних інструментів для інформування про розподіл портфеля та інвестиційні рішення	Аналіз сценарію щодо зміни клімату може бути корисним для доповнення традиційного фінансового аналізу та інформування щодо прийняття рішень.
3.3.	Урахування інвестиційних можливостей у результаті глобальних зусиль щодо подолання змін клімату	Джерелами можливостей є зміна попиту, технологія, політичні стимули та можливість масштабування кліматичних рішень для зменшення викидів або адаптації до зміни клімату.
3.4	Урахування підходів до зменшення впливу портфеля на кліматичні ризики	Інвестори можуть розглянути варіанти для зменшення впливу на кліматеризовані ризики.
3.5	Проведення досліджень із питань, пов'язаних із фінансовими наслідками зміни клімату	Ініціювання або підтримка досліджень у сферах, які можуть допомогти розширити знання та розуміння фінансових наслідків зміни клімату для ринків та інвесторів.

Активи (млрд дол. США), що утримуються десятима найбільшими ДПФ, кінець 2019 р. [4]

Суверенний фонд	Сума активів, млрд дол. США
Державний пенсійний фонд Норвегії глобальний	1.099
Китайська інвестиційна корпорація	941
Орган з інвестицій у Кувейт	592
Управління інвестицій в Абу-Дабі	697
Грошовий орган Гонконгу	509
GIC Private Ltd, Сінгапур	440
Національна рада фонду соціального захисту Китаю	438
AFE Investment Company, Китай	418
Temasek Holdings, Сінгапур	375
Катарський інвестиційний орган	328
Усього	5.837

Для захисту від майбутніх негараздів суверенним фондам доцільно визначати разом із національними урядами напрями зниження ризиків, узгоджуючи цю мету з потребами розвитку своїх країн. Для багатьох країн ризики включають стихійні лиха, зміни клімату, повітря, стан та забрудненість води, продовольчі кризи та ризики, пов'язані з охороною здоров'я. Основними напрямами діяльності є, серед іншого, освіта, організована урбанізація та управління міграційними потоками. Усі ці сфери мають глобальний характер і велику користь від міжнародного чи регіонального співробітництва.

На основі своїх національних пріоритетів суверенні фонди організовують і впроваджують узгоджені стратегії та інвестиційні ініціативи, об'єднуючи сили у сферах спільного інтересу. Це включає багатообіцяючі міжнародні інвестиції в таких галузях, як медична, фармацевтична та біотехнологічна промисловість, безпека та стійкість харчового та водного секторів, освітня інфраструктура.

У сучасних умовах пандемії активи суверенних фондів країн – виробників нафти, головним чином, на Близькому Сході та в Африці, за оцінками експертів, скоротяться до 225 млрд дол. США, оскільки зниження цін на нафту та пандемія коронавірусу впливають на державні фінанси.

Згідно з доповіддю Reuters від 29 березня 2020 р., сума втрат власного капіталу SWF перевищує 1 трлн дол. США, тоді як на початок березня 2018 р. сукупні активи SWF збільшилися до 7,45 млрд дол. США.

У табл. 2 наведено активи суверенних фондів добробуту, що становлять приблизно 75% світових активів у сумі понад 5,8 трлн дол. США, де за обсягом активів помітно лідирує суверенний фонд Норвегії.

Суверенний фонд Норвегії втратив 125 млрд дол. США за офіційним курсом норвезької крони у період поширення пандемії. Його акціонерний портфель, на який припадає приблизно дві третини акцій (що еквівалентно 1,5% світової ринкової капіталізації), знизився на 23% у другому кварталі 2020 р. Отже, загальні активи нафтового фонду Норвегії впали нижче 1 трлн дол. США, рівня, вперше досягнутого в 2017 р.

За оцінками експертів ради правління фондів Норвегії, падіння активів спричинить так зване правило відновлення балансу, що означає, що суверенний фонд у перспективі купуватиме акції на світових ринках акцій. Квота власного капіталу фонду, яка наприкінці 2019 р. була наближеною до 70%, знизилася до 65%.

Країна – експортер нафти, що оптимізує видобуток, здійснює балансування між збереженням нафто-

вих родовищ та отриманням ринкової норми прибутку від її продажу (Правило Хотелінга щодо ефективного виснаження) [1]. Протистояння між Росією та Саудівською Аравією та глобальний спалах COVID-19 призвели до історично низьких рівнів ціни на нафту. Упродовж останніх років ціна ICE Brent Crude становила 60–80 дол. США за барель. Наприкінці березня 2020 р. – близько 21–13 дол. США. Побічна середня реверсія передбачає зростання на 300% упродовж наступних років. Поки триває боротьба за ринки нафти, відбувається зменшення капіталу за винятком випадків, коли надходження повністю не реінвестується у фінансовий, фізичний чи людський капітал (Правило Хартвіка щодо справедливості між поколіннями).

Висновки. Отже, сучасна світова криза, спровокована поширенням пандемії коронавірусу, внесла суттєві корективи у стратегію суверенних фондів добробуту. Виходячи з досвіду впродовж багатьох десятиліть, суверенні фонди як першостворені, так і нещодавно створені інститути мають мобілізувати фінансові ресурси у пріоритетних сферах, таких як агропромисловий сектор, розумні міста, енергетика та здоров'я. SWF як ринково орієнтовані фонди, що контролюються державою, відіграватимуть ключову роль у залученні приватних інвестицій у країни.

Україні в умовах перманентних фінансових криз доцільно вивчити досвід формування суверенних фондів, а також на рівні влади розглянути перспективи залучення коштів світових суверенних фондів.

Список літератури:

1. Сайт міжнародної робочої групи суверенних фондів добробуту. URL : <http://www.iwg-swf.org> (дата звернення: 12.04.2020).
2. The one planet sovereign wealth funds framework publication. A detailed outline of the aims and objectives of the working group and the principles that guide it. URL : <https://oneplanetswfs.org/> (дата звернення: 04.05.2020).
3. Richard Baldwin, Beatrice Weder Economics in the Time of COVID-19, Voxeu, 6 March. 2020. URL : <https://voxeu.org/debates/economics-time-covid-19> (дата звернення: 04.05.2020).
4. Largest sovereign wealth funds worldwide as of December 2019. URL : <https://www.statista.com/statistics/276617/sovereign-wealth-funds-worldwide-based-on-assets-under-management/> (дата звернення: 04.04.2020).

5. Helmut Reisen How to spend it: Sovereign wealth funds and the wealth of nations, Voxeu, 5 June. 2008. URL : <https://voxeu.org/article/how-spend-it-sovereign-wealth-funds-and-wealth-nations> (дата звернення: 04.03.2020).

6. Helmut Reisen Shifting Wealth in Times of the Coronavirus, ShiftingWealth blog, 8 March. 2020. URL : <https://voxeu.org/article/how-spend-it-sovereign-wealth-funds-and-wealth-nations> (дата звернення: 04.03.2020).

References:

1. Sait mignarodnoi robochoi grupy suverennuh fondiv [Website of the International Working Group on Sovereign Wealth Funds]. Available at: <http://www.iwg-swf.org> (accessed 04.12.2018).

2. The one planet sovereign wealth funds framework publication. A detailed outline of the aims and objectives of the working group and the principles that guide it. Available at: <https://oneplanetswfs.org/> (accessed 04.05.2020).

3. Richard Baldwin, Beatrice Weder Economics in the Time of COVID-19, Voxeu, 6 March. 2020. Available at: <https://voxeu.org/debates/economics-time-covid-19> (accessed 04.05.2020).

4. Largest sovereign wealth funds worldwide as of December 2019. Available at: <https://www.statista.com/statistics/276617/sovereign-wealth-funds-worldwide-based-on-assets-under-management/> (accessed 15.04.2020).

5. Helmut Reisen How to spend it: Sovereign wealth funds and the wealth of nations, Voxeu, 5 June. 2008. Available at: <https://voxeu.org/article/how-spend-it-sovereign-wealth-funds-and-wealth-nations> (accessed 04.03.2020).

6. Helmut Reisen Shifting Wealth in Times of the Coronavirus, ShiftingWealth blog, 8 March. 2020. Available at: <https://voxeu.org/article/how-spend-it-sovereign-wealth-funds-and-wealth-nations> (accessed 04.03.2020).

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ РАЗВИТИЯ СУВЕРЕННЫХ ФОНДОВ БЛАГОПОЛУЧИЯ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ COVID-19

В статье рассмотрена деятельность суверенных фондов благосостояния в период распространения пандемии COVID-19 и проведен анализ принципов, задач и рисков, связанных с деятельностью суверенных фондов благосостояния в этот период. Обосновано, что пандемия коронавируса углубила финансовые шоки для правительств многих стран и обострила проблему антагонизма между растущими потребностями на финансирование здравоохранения, экономической системы государств и ограниченностью собственных ресурсов. Акцентируется, что основной задачей суверенных фондов благосостояния является использование аккумулированных в них финансовых ресурсов для решения этого кризиса и поддержки экономики государств в посткризисный период. Учитывая реалии коронавирусного кризиса, выяснено, что суверенные фонды переориентируют часть своих ресурсов и в более широком смысле применяют стиль долгосрочных инвестиций на Единый фонд благосостояния планеты. В статье аргументировано, что для защиты от будущих проблем суверенным фондам целесообразно определять вместе с национальными правительствами направления снижения рисков, согласовывая эти цели с потребностями развития своих стран.

Ключевые слова: суверенные фонды, финансовый кризис, национальная безопасность, международные финансовые институты, финансовый рынок, инвестиции, валовой внутренний продукт, бюджет, дефицит бюджета.

STRATEGIC DEVELOPMENT GUIDELINES OF SOVEREIGN WELFARE FUNDS DURING THE COVID-19 PANDEMIC

The aim is to expand knowledge about the peculiarities of the formation and use of sovereign wealth funds in the current crisis caused by the Covid-19 pandemic. New challenges of the XXI century have necessitated the creation of new institutions of economic security of the state. This is especially true for countries with limited economic potential. Based on the systematization of world experience, it is established that the rules of formation and use of sovereign wealth funds in a given country depend on the degree of influence of various factors. These include: natural and climatic factors, socio-economic condition of the country, demographic situation, the effectiveness of monetary policy, as well as the specifics and purpose of the sovereign wealth fund. The results of the analysis show that the activities of sovereign wealth funds during the spread of the COVID-19 pandemic are closely correlated with the principles, objectives and risks associated with the activities of sovereign wealth funds during this period. It has been argued that the coronavirus pandemic has exacerbated financial shocks for governments in many countries and exacerbated the antagonism between growing funding needs for health care, the economic system, and limited own resources, leading to technical defaults in many national economies. It is emphasized that the main tasks of sovereign welfare funds are to use the financial resources accumulated in them to resolve this crisis and support the economy of states in the post-crisis period. The article argues that in order to protect against future troubles, it is advisable for sovereign wealth funds to determine, together with national governments, ways to reduce risks, aligning this goal with the development needs of their countries. For many countries, risks include natural disasters, climate change, air, water status and pollution, food crises and health risks. The main activities are, among other things, education, organized urbanization and management of migration flows. All of these areas are global in nature or would benefit greatly from international or regional cooperation.

Key words: sovereign wealth funds, financial crisis, national security, international financial institutions, financial market, investments, gross domestic product, budget, budget deficit.